

Essay

Fremmedgørelse og resonans på Christiansborg

Af Emil Husted, ph.d., lektor
Institut for Organisation, Copenhagen Business School

Magtudredningen 2.0

Til gengæld arbejder du på et slot!

Inden hun besluttede sig for at forlade Folketinget til fordel for et job i Dansk Industri, proklamerede daværende leder af Radikale Venstre, Sofie Carsten Nielsen, at "politik på nogle stræk er gået i stykker". Hastelovgivning, snuptagsløsninger og symbolpolitik har ifølge hende skabt en situation, hvor Folketingets politikere i dag hverken har tiden, overskuddet eller incitamentet til at fokusere på de store og "vilde" problemer i nutidens samfund. Som hun formulerede det: "Jagten på *likes* og medieomtale kaster lange skygger ind over Folketingets arbejde, mens vi fortsætter ufortrødent i sprint for at nå at dreje lidt på den næste skrue, men jo ikke får taget fat på de store linjer og bruger tid på dem" (Nielsen, 2021: np). Siden da er en lang række folketingspolitikere fra alle hjørner af det politiske kompas kommet med lignende beskrivelser og har identificeret den samme slags problemer vedrørende hastværk, hurtige løsninger og en usund politisk kultur, der har sendt et historisk højt antal politikere til tælling med diagnoser relateret til stress, angst og depression (f.eks. Mark, 2023; Lauritzen, 2023, Olumeko, 2023; Vanopslagh, 2023; Henriksen, 2024). Samtidig peger eksperter herhjemme og i udlandet på, at de tvivlsomme arbejdsforhold for fuldtidspolitikere ikke bare har negative implikationer for de folkevalgtes mentale helbred, men også for kvaliteten af det lovgivende arbejde og i sidste ende for det repræsentative demokratis helbred (f.eks. Weinberg, 2015; Mannevu, 2020; Flinders et al., 2020; Holm Pedersen, 2023).

Mange faktorer bidrager til den udbredte opfattelse af dysfunktionalitet i dansk politik. Fremvæksten af sociale medier og nonstop nyhedsdækning fremhæves ofte som den primære årsag til det opskruede tempo og symbolpolitikens dominans (Winther, 2021), men dette er bestemt ikke den eneste forklaring (Pedersen, 2022). En rapport fra CEPOS viste for nyligt, at gennemsnitstiden for behandling af lovforslag i Folketinget er blevet reduceret med næsten 40% i løbet af de seneste 15 år, og at antallet af love, der hastes igennem på under en uge, er steget dramatisk siden udbruddet af COVID-19 for fire år siden (Herby, 2023). Dertil kommer, at lovenes omfang og kompleksitet er steget markant de seneste 30 år, hvilket selvsagt betyder, at det er blevet sværere for politikerne – måske særligt dem uden boglig baggrund – at forholde sig til den eksisterende lovgivning på deres respektive områder. I perioden 1990-2018 er det samlede antal af love eksempelvis steget med hele 21%, mens antallet af

bekendtgørelser er steget med intet mindre end 55%. Antallet af ord i gældende bekendtgørelser er på lignende vis tredoblet i selvsamme periode (Christensen et al., 2020: 39).

Sidst men ikke mindst forventes det, at danske politikere deltager i langt flere råd og udvalg end deres kollegaer i mange andre lande. Faktisk har det danske Folketing flere råd- og udvalgsposter end samtlige nordiske parlamenter *tilsammen*. Mens man i Sverige, Norge, Island og Finland har et sted imellem 72 og 297 udvalgsposter i de nationale parlamenter, har man i Danmark intet mindre end 818. Det vil altså sige, at hvert enkelt folketingsmedlem i gennemsnit skal varetage 4,6 udvalgsposter (5,2 hvis vi fraregner ministre), mens deres kollegaer i de nordiske lande blot skal varetage mellem 0,73 og 1,5 udvalgsposter. Den nuværende udvalgsstruktur bidrager med andre ord til den udbredte følelse blandt folketingspolitikere, at der simpelthen ikke er timer nok i døgnet, og at mange opgaver derfor af gode grunde må klares uden stor grad af forberedelse og fordybning. Et folketingsmedlem, som jeg for nyligt interviewede til et forskningsprojekt¹ om arbejdskultur på Christiansborg, forklarede situationen så følgende måde:

De arbejdsforhold, vi har herinde, dem bør man kigge på. For jeg forstår godt, at folk får stress. Og man kan mærke det. Når du står op om morgenen, så kan du mærke, at det ligger og lurur (...). Man kan mærke, at man er bagud. Du er konstant bagud! Og hvis ikke, at du kan sige til dig selv: Du har faktisk ikke kunne gøre det anderledes. Hvis ikke du kan berolige dig selv med det – så er jeg ret sikker på, at man sagtens kunne få stress.

Det er ikke kun folketingsmedlemmerne, der har en oplevelse af, at de ikke kan nå ordentligt i mål med deres opgaver. De partiansatte (f.eks. rådgivere, konsulenter, assistenter og sekretærer) mærker i høj grad også presset, og det gør Folketingets administration på nogle områder også. En rådgiver, som jeg ligeledes interviewede i

¹ Forskningsprojektet, *Democracy at Work*, sigter på at undersøge de professionelle normer og værdier, der understøtter arbejdet i og omkring Folketinget. Projektet er stadig i gang, men jeg har indtil videre lavet en række etnografiske observationer af udvalgsmøder, gruppemøder og møder i Folketingssalen. Jeg har også 'skygget' to folketingsmedlemmer og en gruppe partiansatte i løbet af tre arbejdsdage, og så jeg foretaget i alt 59 interviews med folketingsmedlemmer (27 stk.), partiansatte (13 stk.), administratorer (11 stk.) og journalister (8 stk.).

forbindelse med mit forskningsprojekt, forklarede mig, at man i hendes parti har et motto, som de ansatte kun delvist i spøg minder hinanden om, hver gang arbejdsforholdene bliver for uudholdelige: *Til gengæld arbejder du på et slot!*

Fra individuelle til relationelle perspektiver

De tvivlsomme arbejdsforhold på Christiansborg kan ikke udelukkende forklares med relation til psykiske faktorer som f.eks. stress, angst, depression eller udbrændthed. Og derfor bør en undersøgelse af arbejdsforholdene heller ikke udelukkende fokusere på forskellige 'stressors', som den eksisterende litteratur på området har for vane (f.eks. Weinberg, 2017; Flinders et al., 2020; Mannevu, 2020). De mange sygemeldinger i og omkring Folketinget er unægtelig symptomer på et hårdt eller ligefrem usundt arbejdsmiljø, men problemerne synes at stikke dybere end som så. Dette bliver da også tydeligt, hvis man på kvalitativ vis forsøger at sætte sig ind i folketingspolitikernes arbejdsliv, og hvilke dynamikker der egentlig understøtter arbejdet. Her bliver det hurtigt tydeligt, at problemerne vedrørende mistrivsel ikke bare handler om arbejdets hastighed og omfang, men at de også relaterer sig til omgangstonen og den kollegiale adfærd på Christiansborg, og at mange politikere grundlæggende set bærer rundt på en følelse af magtesløshed, som sætter sig dybe spor både fysisk og mentalt.

I forhold til den kollegiale adfærd skal det understreges, at mange ansatte på Christiansborg indledningsvist beskriver organisationskulturen som venlig og hjælpsom. Flere fremhæver eksempelvis det gode samarbejde mellem politikerne og administrationen og påpeger samtidig, at det høje serviceniveau på Christiansborg bidrager positivt til 'husets' sammenhængskraft. Der er også en udbredt 'hilsekultur' på Christiansborg, som indebærer, at man stort set altid hilser på hinanden, når man mødes på gangen, i vandrehallen eller til frokost i Snapsetinget. Den skarpe konkurrence mellem partierne og internt i de enkelte partier understøtter dog en adfærd, som ikke altid er hensigtsmæssig for de enkelte politikeres oplevelse af mening og glæde i arbejdslivet. En del af respondenterne i mit forskningsprojekt understreger eksempelvis, at den store mediebevågenhed og den konstante udsigt vil folketingsvalg er grobund for et individualiseret positionerings-spil, der i lange stræk

handler mere om at se godt ud i medierne (og få andre til at se dårligt ud) end om at udarbejde gennemtænkte politiske initiativer. Et folketingsmedlem forklarer det således:

Havde det være en offentlig arbejdsplads, var den blevet lukket af Arbejdstilsynet. Folk lever på et eller andet narrativ om, at fordi vi er folkevalgte, kan vi ikke fyres – og så kan vi opføre os *fuldstændig* som det passer os (...). Hvis folk havde opført sig sådan her i den virkelige verden, havde de jo fået 5 minutter til at pakke deres ting (...). Der er faktisk lidt en tendens til, at dem der opfører sig værst, råber mest, snyder mest, fremhæver sig selv mest – ja, de får også mest. (...). Der er simpelthen ikke et etisk værdikodeks for, hvordan vi er sammen herinde, fordi man har den her med, at der ikke er nogen, der kan fyre mig (...). Når vi taler om, hvorfor så mange får stress, så er det jo fordi: Man kan jo ikke holde det der ud. Jeg kan ikke i hvert fald!

Det er her vigtigt at pointere, at ovenstående citat ikke nødvendigvis er udtryk for majoritetens oplevelse af arbejdskulturen. Men udtalelsen – som bestemt ikke står alene – siger dog alligevel noget om, at problemerne vedrørende mistrivsel er *relationelle* og dermed ikke blot psykiske. De handler med andre ord mindst lige så meget om interpersonelle dynamikker som om korte deadlines og uoverstigelige arbejdsbyrder. Et andet relationelt problem, som for mange politikeres vedkommende har en negativ indvirkning på følelsen af arbejdsglæde, er en udtalt oplevelse af magtesløshed. Denne oplevelse findes i særdeleshed blandt oppositionens medlemmer, som i lang tid har følt sig klemt af en handlekraftig flertalsregering, men også blandt folketingspolitikere mere generelt, som eksempelvis opfatter Folketingets udvalg som drænet for indhold og indflydelse. Dette skyldes på mange måder den form for forligsparlamentarisme, som Jørgen Grønnegård Christensen (2024) har beskrevet i sit essay til Magtudredningen, hvor politiske forhandlinger trækkes over i ministerierne – og dermed væk fra Folketinget. Dette skaber en situation, hvor flertallet allerede er på plads, inden forhandlingerne går i gang, og hvor oppositionen konstant udkonkurreres på rådgiverressourcer, fordi regeringen under forhandlingerne kan rådføre sig med ministeriernes embedsværk. Samlet bidrager dette til en ret markant følelse af magtesløshed blandt oppositionspolitikere, men også blandt 'backbenchers'

(altså, mindre magtfulde politikere) i regeringspartierne. En oppositionspolitiker, som jeg interviewede til mit projekt, forklarede situationen med reference til magtens tredeling:

Magtens tredeling fungerer ikke særligt godt lige nu. (...). Den dømmende magt fungerer fint, men lige nu vil jeg mene, at den lovgivende og udøvende magt bare er Regeringen. Og så kan Folketinget sidde og stemme nede i salen. Jeg ved ikke, om du har fået det at vide fra de andre politikere, men i dag er der jo reelt ikke udvalgsarbejde. Altså, Folketingets udvalg – der dukker jo ikke nogen op til de møder, fordi der foregår ikke noget. Alt er rykket over i ministerierne. Og det går bare ikke! Det kan være, at det har fungeret fint indtil videre, men den dag, hvor du får en regering, som har dårlige intentioner for vores demokrati, så bliver det et kæmpe problem, for Folketinget vil ikke kunne stoppe den.

Opsummerende kan vi altså konkludere, at flere forskellige faktorer bidrager til oplevelsen af mistro og magtesløshed blandt mange på Christiansborg, og at størstedelen af disse faktorer er relationelle snarere end individuelle: Arbejdets fart og hastighed, det konstante pres fra både sociale og traditionelle medier, den kollegiale adfærd internt og mellem partierne samt manglende indflydelse på det lovgivende arbejde.

Fremmedgørelse og resonans

Ovenstående peger på et udtalt behov for studier af Folketingets arbejde, som ikke fokuserer entydigt på individuelle faktorer som f.eks. stress eller udbrændthed, men som i højere grad tilgår problemet med afsæt i relationelle perspektiver. Med disciplinære termer kan man argumentere for, at vi har brug for sociologiske eller antropologiske perspektiver, der kan belyse de sociale dynamikker, som understøtter Folketingets arbejde i det 21. århundrede. Spørgsmålet bliver dog dernæst, *hvilke* sociologiske eller antropologiske perspektiver, der vil egne sig godt til at løfte netop denne opgave?

Mit eget svar på det spørgsmål er, at vi med fordel kan skæve til det vokabular, som den anerkendte tyske sociolog Hartmut Rosa har udarbejdet i løbet af de sidste 15 år. Rosa blev i første omgang kendt for sin teori om social acceleration, hvori han argumenterer for, at det moderne samfund er karakteriseret af en eskalerende logik, der ansporer individer og organisationer til hele tiden at intensivere og optimere deres praksis ved at arbejde hurtigere, opnå mere og ved konstant at identificere nye måder at 'erobre' verden. Rosa (2013: 65) definerer således acceleration som "forøgelse af kvantitet per tidsenhed" (min oversættelse). Ifølge Rosa er der tekniske, kulturelle og institutionelle dimensioner af social acceleration, men fælles for dem alle er, at de typisk genererer en oplevelse af fremmedgjorthed hos moderne individer. Fremmedgørelse defineres her ikke i den klassiske marxistiske forstand som en afvigelse fra den "sande menneskelige natur", men som et "særligt slags forhold til verden, i hvilket subjekt og verden konfronterer hinanden med ligegyldighed eller fjendtlighed (...) og dermed uden en indre forbindelse" (Rosa, 2019: 184, min oversættelse). Når vi er fremmedgjorte oplever vi med andre ord verden som 'grå', 'stum' eller ligefrem 'frastødende' og dermed ikke som en kilde til hverken glæde, motivation eller mening. Det kan lyde meget abstrakt og filosofisk, men min vurdering er ikke desto mindre, at Rosas definition af fremmedgørelse passer bemærkelsesværdigt godt på de beskrivelser af arbejdslivet på Christiansborg, som mange folketingspolitikere (og mange ansatte) i dag leverer.

Det modsatte af fremmedgørelse er resonans. Ordet 'resonans' fremkalder givetvis associationer til individuelle og psykologiske faktorer, men det er for Rosa (2019) et gennemført relationelt og dermed sociologisk begreb. Vi er involveret i resonante relationer, når verden fremstår levende og meningsfuld, og når den ansporer os til at handle med iboende interesse og virkekraft. Resonans er dog ikke det samme som harmoni. Man kan sagtens forestille sig resonante relationer, der er konfliktfyldte og præget af heterogenitet eller ligefrem dissonans (det vil typisk være tilfældet i professionel politik). Sondringen mellem resonans og fremmedgørelse handler derfor snarere om, at førstnævnte indebærer en oplevelse af at blive berørt og at gøre en forskel i relation til andre, mens sidstnævnte indebærer det diametralt modsatte. Ifølge Rosa (2023) er der således en tæt forbindelse mellem resonans og demokrati. Han hævder sågar, at demokratiets udbredelse i lange stræk skyldes dets evne til netop at

generere resonante relationer mellem mennesker i en given befolkningsgruppe. Demokratisk resonans består kort fortalt af fire elementer: (1) En villighed og evne til at berøre og bevæge andre, (2) en villighed og evne til at blive berørt og bevæget af andre, (3) en bevidsthed om, at resonante relationer transformerer de involverede parter, og (4) en bevidsthed om, at resonans ikke kan planlægges instrumentelt, men blot kultiveres organisk.

Én mulighed for at undersøge vilkårene for Folketingets arbejde i det 21. århundrede kunne altså være at anvende Rosas begreber 'acceleration', 'fremmedgørelse' og 'resonans' til at undersøge, hvordan en intensiveringslogik betinger arbejdet på Christiansborg, og hvordan forskellige aktørers involvering i accelerationsprocesser medfører oplevelser af enten fremmedgørelse eller resonans. Et mere normativt perspektiv på denne erkendelsesinteresse kunne derudover ligge til grund for en undersøgelse af, hvad der skal til for at skabe et Folketing, som i langt højere grad 'er i resonans' med sig selv og omverden, og hvordan en sådan tilstand kan bidrage positivt til at højne kvaliteten af det lovgivende arbejde og forbedre demokratiets tilstand på sigt. Men dette er som sagt bare min foretrukne indgangsvinkel. Mange andre vinkler er selvsagt mulige og frugtbare. Det vigtigste er i min optik, at vi supplerer de mere individ-fokuserede og kvantitative undersøgelser med dybdegående kvalitativ forskning, der stiller skarpt på de sociale dynamikker, som understøtter livet på Christiansborg.

Litteratur

- Christensen, J. G. (2024). Essay: Forligsparlamentarismen, ministerstyret og centraladministrationen. *Magtudredningen 2.0*. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Christensen, J. G., Jensen, J. A., Mortensen, P. B., & Pedersen, H. H. (2020). *Når embedsmænd lovgiver*. København: Djøf Forlag.
- Flinders, M., Weinberg, A., Weinberg, J., Geddes, M., & Kwiatkowski, R. (2020). Governing under Pressure? The Mental Wellbeing of Politicians. *Parliamentary Affairs*, 73(2), 253–273.
- Henriksen, P. B. (2024). *Ærlig talt: Borgen indefra*. København: People's Press.
- Herby, J. (2023). En forhastet lovgivning. *Administrativ debat*, 2023(2), 18–24.
- Holm Pedersen, L. (2023). Professor: Der kommer ingen gode beslutninger ud af det tempo, politikerne løber i på Slotsholmen. *Altinget*, 22. februar.
- Lauritzen, K. (2023). *Lad det gå langsomt: Et opgør med en usund politisk kultur*. København: Forlaget 28B.
- Mannevu, M. (2020). Anxious politicians: Productivity imperatives in the Finnish Parliament. *European Journal of Cultural and Political Sociology*, 7(4), 409–430.
- Mark, J. (2023). *Fartblind: En beretning om stress, kærlighed og livet i toppolitik*. København: Gyldendal.
- Nielsen, S. C. (2021). Sofie Carsten Nielsen: "Politik er på nogle stræk gået i stykker". *Altinget*, 27. juni.
- Olumeko, C. (2023). Nyvalgt folketingsmedlem: Christiansborg er en yngleplads for stress-diagnoser. *Altinget*, 22. februar.
- Pedersen, H. H. (2022). *Politiker: Dilemmaer i politisk repræsentation*. København: Djøf Forlag.
- Rosa, H. (2023). Democracy as a Way of Being in the World: Responsivity as the Essence of the Common Good. I C. Belvedere & A. Gros (red.), *The Palgrave Handbook of Macrophenomenology and Social Theory* (pp. 61–83). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Rosa, H. (2013). *Social acceleration: A new theory of humanity*. New York: Columbia University Press.

Rosa, H. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world*. London: Polity Press.

Vanopslagh, A. (2023). *Vejen til ansvar*. København: Grønningen 1.

Weinberg, A. (2015). A Longitudinal Study of the Impact of Changes in the Job and the Expenses Scandal on UK National Politicians' Experiences of Work, Stress and the Home–Work Interface. *Parliamentary Affairs*, 68(2), 248–271.

Weinberg, A. (2017). The mental health of politicians. *Palgrave Communications*, 3(1), 1–4.

Winther, T. (2021). Sociale medier er med til at give folketingsmedlemmer stress. *Kristelig Dagblad*, 14. januar.

Magtudredningen 2.0: Essay-serien

En central del af Magtudredningen 2.0 er en bred inddragelse af forskere, hvis forskning kredser om et eller flere af magtudredningens temaer. Som led i projektet blev der i foråret 2024 afholdt 15 forskerworkshops, hvor oplægsholdere efterfølgende blev inviteret til at omarbejde deres oplæg til et essay. Essay-serien er forfatternes perspektiver på centrale tematikker for en dansk magtudredning og har forfatterne som afsender.

Dette essays er en del af tema 2 i Magtudredningen 2.0's forskningsplan: Hvad er vilkårene for Folketingets arbejde i det 21. århundrede?

Kommissoriet for Magtudredningen 2.0 afspejler en opfattelse af et stigende pres på folketingsmedlemmerne og en stigende kompleksitet i lovgivningsarbejdet. Dette tema sætter fokus på folketingsmedlemmerne og deres arbejdsvilkår, motivationer og forståelser og spørger, i hvilken grad disse udgør en udfordring for demokratiets legitimitet og levedygtighed. Temaet handler om, hvilke motivationer og problemforståelser (eksempelvis opfattelser af politiske emner og borgerne) der driver de folkevalgte, samt hvordan magtforholdene er i de parlamentariske processer. Temaet undersøger også, i hvilken grad ændrede rammevilkår som personificering og professionalisering udfordrer politikernes mulighed for at levere effektiv og retfærdig problemløsning. Sidstnævnte handler både om de enkelte politikeres arbejdsvilkår og systematiske skævheder i muligheden for at udføre hvervet på tværs af f.eks. køn, socioøkonomi og etnicitet.